(شوناسی ژن لەکۆمەڵە شیعری پاییزە یاد دا) ... سەدیق سەعید ڕواندزی

پانتایەکی گەورە لەگوتاری شیعری کوردی و ئەزمموونی زۆربەی شاعیرانی ئێمە، بەتایبەتیش ئەوانەی شیعری ئیرۆتیکی دەنووسن،تەرخانە بۆ وەسف وجوانییەکانی ژن و بەمەزەندەی خۆیان گوزارشتکردن لە عشق و خۆشەویستییەکی ڕوحی پاك و بێگەرد، بۆ ڕەگەزەکەی بەرامبەر. ئەمەش لەڕێکەی دەربڕین و ئستاتیکای وشە و هێماکردن لەئاستی فۆرمدا.وەلێ کاتێ بەوردی دەچینە نێوگوتاری ئەوشیعرانە و دیوەشاراوەکانیان دەردەخەین، ئیدی ماسکی ئەو خۆشەویستییە ساختەیە دەکەوێت، کەئامانج لێی بەپلەی یەکەم دەستخەرۆکردنی زۆرترین ژنە بەناوی خۆشەویستی کەدواجار بەتێرکردنی ڕەمەکێکی زایەندی و جەستەیی کۆتایی دێت.ئەم شێوە تێڕوانینە بۆئەوڕەگەزە، درێژبووەوەی ئەوئەقڵە ڕۆژهەڵاتی و پیاو سالاریەیەکەتاکی ڕۆژهەڵاتی بەگشتی و لەنێویشیاندا بەشێك لەپیاوی کوردی بەتایبەتی پێ دەناسرێنەوە.ئەقڵیەتێك کەلەزۆرکاتدا هیچ پێشکەوتن و زەمەن و شوێن و کلتووری جیاواز و روئیای جیاواز، ناتوانن بیگۆڕن.چونکە ئەوەندە ڕەگی بەناخی تاکەکانداچووە وبۆتە بەشێك لەشوناسی بوونیان لەئاستی هزریی و جەستەیی.بۆیە سەیر نییە کاتێ دەبینین پیاوی کورد دوای ئەوەی بۆماوەیەکی زۆریش لە نێوکلتووری خۆرئاوا دەژیت، کەچی دیدی بۆ ژن لەوسنوورە تێنەپەڕیوە کەئامرازێکە بۆتێرکردنی پیاو. بێگومان نکۆڵی لەوەناکرێت ڕەمەکەکان بەشێکن لەوپێداویستییە فسیۆلۆژی و جەستەییانەی خوا بەمرۆڤی داوە.بەڵام دواجارهەموو شتێك نییە.

مرۆڤ وێڕای جەستە،ڕوح و بوونە. ئافرەت وێڕای جوانییەکانی سنگ و مەمك و جەستە و لەش و لارکەبەردەوام لەڕووبەری هونەری گۆرانی و تێکستی ئەدەبی گوێبیستی دەبین، ئەوا لەپێش هەموو ئەوانەوە مرۆڤە. بۆیە بەرلەوەی سنگی ببینین، دەبێ ئەوەمان لەبەرچاو بێت کەمرۆڤێك دەبینین. کەوەك مرۆڤیش بینیمان، ئیدی لێرەوە ئەو تێگەیشتنە یەکسانیخوازەمان بۆ دروست دەبێت.ئەو یەکسانخوازیەی کەدەبێ لە سەرهەموو ئاستەکانی ژیانمان لە نێویشیاندا ئەدەبیات وهونەر ئامادەیی هەبێت.لەتێکستی بەشێك لەشاعیرە پیاوەکانی ئێمەدا، ئەوهزرە یەکسانیخوازییە نەك هەرپێوازە بگرە بەشێوەیەك لەشێوەکان

دەقی شیعرەکان گوزارشت لەنێرسالاری و هەوڵدان بۆ داگیرکردنی ژن دەکەن. زمان لەودەقانەدا هەڵگری ئەوزمانە نێرسالاریەیە کەلەڕێگەی گوزارشتکردنەکانییەوە زۆربەئاسانی، بێ هیچ بیرکردنەوەو گرێ و گۆڵێك دەیناسینەوە.کەسەرەتاییترین هێماکانی ناسینەوەشی لەفەرمان بەسەرکردنەوە خۆی دەردەخات.کۆمەڵە شیعری(پاییزە یادی) سەرکەوت رەسول، هەڵگری ئەو زمان و تێڕوانینەیە، کەلەسەرەوەئاماژەمان پێکرد. لەوشیعرانەدا، کەشیعری ڕۆمانسی و لیریکینە و شاعیربەمەزندەی خۆی لەپێناو ژن و بۆ ژنی نووسیوە، هەمان ئەوزمانە دەبینرێت کە ئەویش زمانی نێرێکە بەرامبەرمێ. لەوشیعرانەدا شاعیر وشەکانی وەك:(تۆ نازانی_دەمت داخە_ڕابمێنە_پێت دەڵێم-بافێرت کەم_کاوەرە)ئاراستەی ژن کردووە.

هەڵبەتە گەر ئەو وشانە لەچوارچێوەی ڕەهەندی زمانەوانی و وشەسازی خۆیان دەریانبێنین و لەڕوانگەی مانا، ناوەڕۆك و پەیامی وشەکان لێکییان بدەینەوە، دەزانین ئەو وشانە کەرستەی فێرکردن و فەرمانکردنن بەسەر بەرامبەرەکانمان. فەرمانکردنیش دەلالەت لە (دەسەڵاتخوازی- هەژموون_ پاوانخوازی_ نەرجسیەت) دەکات. دەکرێ بپرسین شاعیر بۆچی دەڵێت(دەمت داخە_ڕابمێنە_ کاوەرە) کەهەموویان فەرمانی داخوزاین و دەچنەخانەی فەرمان بە سەرکردنەوە؟ یاخود نیشانەن بۆ گەورەیی و بچووکی. ئاخۆ ئەمە گوزارشت لە بێ توانایی ژن ولاوازی و گوێپێنەدانی ناکەن؟لەکاتێکدا شاعیرگوایە شیعری بۆژن و لە پێناو ژن نووسیوە.ئەمەلەلایەك، لەلایەکی ترەوە هەرلەخودی دەقەکان ژن وەك نیشانەی(هەڵخەڵەتاندن_بێ وەفایی_سەرچاوەی خەم_ مێتیقی کوشتن_)وچەندین وێنەی تریش وێنا کراوە.شیعرەکان بەمەزندەی شاعیرلەپێناو ژن و جوانییەکانی ژن نووسراون. وەلێ کاتێ بەوردی سەرنجیان دەدەین دەبینین لەوشیعرانە ژن تەنها ئامێرێکە لەخزمەت پیاودا. خەمی ژن تەنها زایەند و خەیاڵی سێکسییە.لەوشیعرانەدا ژنێك دەبینین کەخاوەنی شوناسی خۆی نییە، بەڵکوهەڵگری ئەو شوناسەیە کەشاعیرلەوشیعرانەیدا داویەتە پاڵی. شوناسێك کەتیایدا جگە لە قوڵکردنەوەی جیاوازی ڕەگەزی و بەکەم تەماشاکردنی تواناکانی ژن، هیچ دەلالەتێکی دیکەیان نییە. ڕەنگە شیعرەکان هەڵگری گوتاری دەربڕینی خۆشەویستی بۆ ژن بن. بەڵام پرسەکە لێرەداکۆتایی نایەت. بەڵکو دەست پێ دەکات. کەئەویش لەو پەیوەندییە جەستەیە خۆی دەبینێتەوە کەنێربەمێ دەبەستێتەوە.

شاعیردەڵێت:-

دەموت بۆ من کەسێ هەیە لە شەوانی بەستەلەکا..

گەرمی ببەخشێ بەلەشت..

دەكرێ بپرسین گەرمی بەخشین بەلەش چ مانایەك دەگەیەنێت؟ بەتایبەتیش لەشەواندا؟ شاعیربۆچی ئەوگەرمییەی لەڕێژانی بەستەلەکدا پێ نابەخشێ؟دواتریش شاعیربۆچی ڕوحی ئەو گەرم ناكاتەوە بەخۆشەویستی و ڕاواندنەوەو بۆچی جەستەی گەرم دەكاتەوە؟ کەهەموومان دەزانین جەستە گەرمکردنەوە چ مانایەکی لە نێوفەرهەنگی کۆمەلگەی کوردی و بونیادی زمانەوانی زمانی کوردی هەیە. ئاخۆ ئەمەخۆشویستنە، یان سەیرکردنی ژنە تەنها لەیەك گۆشەنیگاوە کە ئەویش جەستە و لەش و لاریەتی.ئایاژن بەتایبەتیش ژنی کورد،تەنها لەخەمی ئەوەدایە کەسێك هەبێت لەشەواندا گەرمی بەجەستەی ببەخشێ. شاعیربەردەوام دەبێ لەوشێوە تێڕوانینەی بۆ ژن و ئەمجارەیان دەڵێت:

من باریبام..تۆکێڵگە بووی…
من کات بامە تۆجۆگە بووی…
من ڕێبوارو تۆ ڕێگە بووی…

نیشاندنی ژن وەك کێڵگەیەك جگە لەوەی گوزارشتە بۆ عەقڵێکی فیوداڵی،هاوکات دەلالەتی خاوەنداریەتیش دەگەیەنێت. کێلگە لێرە دەمانباتەوە سەرچەمکی خاوەنداریەتی.بەومانایەی ئەم پارچە ئەرزە هی خۆمەوچۆنم بووێ بەوشێوەیە دەیکێڵم. ئەمەلەلایەك لەلایەکی ترەوە کێلگە هێمایەکە بۆ بەرهەم هێنان و کشتوکاڵکردن و وەبەرهێنان.بەڵام چ کاتێ کێلگە دەتوانێ ئەو بەرهەمانە بێنێتە بوون؟بێگومان کاتێ باران دەبارێت. تاباران کێلگە تەڕنەکات، سەوز نابێت و هیچ شتێك ناڕوێت. شاعیریش کاتێ دەیەوێت پیاو ببێتە باران وئافرەتیش کێلگە، ئەوە مانای وایە منداڵ دروست دەبێت و وەچە زۆردەبێت کەبەشێکە لەبیرکردنەوەی مرۆڤی ڕۆژهەڵاتی ومرۆڤی کوردیش. ئەمەش جگەلەسەیرکردنی ژن وەك ئامرازێك هیچ مانایەکی تری نییە.شاعیرهەرسێ شوناسی(جۆگە_ڕێگە_کێلگە)ی داوەتە پاڵ ژن، کەهەرسێکیان دواجار وەك بووێك دەچنە خزمەت پیاوەوە. تەنانەت شاعیرخۆی بەکات داناوە.بەومانایەی هەرکاتێك مەبەستی بوو،دەتوانێ بەئارەزووی خۆی بچێتە سەر ئەوجۆگەیە.هەروەك خۆشی دەڵێت کە ئەوواتە ژن جۆگەیە.بێگومان ئەو وێناکردنەی شاعیر ئەگەرتەنها لەچەند شیعرێکەوە بوونی هەبووایە، ڕەنگە بەلای خوێنەر ئاسایی بوایە.وەلێ ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە، کەئەوتێڕوانینە وەك گوتارێکی شیعری درێژبۆتەوە و لەزۆربەی شیعرەکانی نێوکۆمەڵە شیعری پاییزە یاددا،بوونی هەیە. واتە هەرتەنها گوزارشتکردنێکی شیعریانە

نییە. بەڵکوگوتار،تێڕوانین، باوەربوونە بەوپرسە وەك ئەوەی شاعیر دەیەوێت. ئەم حەقیقەتەشمان لەناوەڕۆکی شیعرەکان و پەیامی شیعرەکانەوە،بۆ
دەردەکەوێت.چونکە شاعیر زۆرتر لەدەقێکی ئەو تێڕوانینەی خۆی دووپاتکردۆتەوە کەئەویش بینینی ژنە وەك ئامێرێك لەخزمەت ڕەمەکەکانی پیاودا.بێگومان مەرج نییە شاعیربەوشێوەیە بێت.وەلێ کاتێ لەدەقێکدا زۆرترلەجارێك پەیامێکی لەوشێوەیە دەردەبڕێت، ئەواخوێنەر مافی خۆیەتی گومان بکات.

لەشیعرێکی دیکەیدا(سەرکەوت رەسول)دەڵێت:

من مێژووی دەبەنگی پیاوم بۆ گێڕاوە..
ئەویش هێدی سینگ و بەرۆکی واڵاکرد…
باسی هەرژنێکم بۆ کردچۆن بروسکە زەوقی خۆی بۆپیاو دەنارد.
ئەو ئاهێکی هەڵدەکێشائاوێتە بەهەناسەی سارد.!!!

لەپەراوێزی ئەو مێژووەی شاعیر بۆژنی گێڕاوەتەوە، گەرچی ئاماژەی پێ نەکردووە، بەڵام زۆربە ئاسانی دەزانین ئەومێژووە باسی چ ڕووداوێك دەکات. ئاخۆمێژووێك ببێتە هۆی(واڵاکردنی سینگ و بەرۆك)و(هەڵکێشانی ئاخ و ئۆف)و(ناردنی بڕوسکە زەوق) دەبێ چ مێژووێك بێت؟ لەم پەڕاگرافە شیعریەدا، دەربڕینەکان، وێنە شیعرییەکان، لەوەلاوازترو بۆ تواناترن خوێنەردرکییان پێ نەکات.ماسکی وشەکان بەئەندازەیەك کەوتوون کەهیچ شتێك کۆمەکی شاعیرناکات بۆشاردنەوەیان. ئەم جۆرە گوزارشت کردنە لە ژن،پێویستی بەهیچ شرۆڤەکردنێك نییە. چونکە وشەکان خۆیان دەدوێن و تەنها دیوێکی مانایان هەیە کەشاعیرباسی کردوون. پرسیار ئەوەیە شاعیر بۆچی مێژووی داهێنانەکان، جوانییەکان، ستەم و بێدادی، چەوسانەوەی ڕەگەزی و مرۆیی، نەتەوەیی و ئینسانی، بۆ ژن باس ناکات؟ بۆتەنها ئەومێژووەی بۆدەگێڕێتەوە کەدەبێتە هۆی والاکردن و ناردنی بڕوسکە زەوق؟ ئاخۆژن خەمی یەکەم و سەرەکی لەژیاندا تەنها ئاخ و ئۆف هەڵکێشانە بۆسێکس؟لەلایەکی ترەوە دەکرێ بپرسین مێژووێك تەژی بێت لەدەبەنگی، دەبێ بگێڕدرێتەوە، یان بچێتە زبڵدانی مێژوو؟ژن چ پێویستی بەوەیە مێژووێکی بۆ باس بکرێت کەڕووداوەکانی جگە لەناشرین و کەم نیشاندنی ئەو چ دەلالەتێکی تر ناگەیەنێت. شاعیرلەبڕی ئەوەی مێژووی هەزاران داهێنان و جوانییەکانی ژیانی بۆ باس بکات، دێت بەشانازییەوە باس لەوەدەکات، کەباسی هەرژنێکی بۆ دەکرد ئاخی هەڵدەکێشا ئەمەش دیسانەوە گوزارشتە لەوەی کەشاعیر پێش

ئەو چەندین ژنی تری ناسیوەو ڕەنگە هەمان مێژووشی بۆ ئەوانیش باسکردبێت!!.لێرەدا قسە لەمێژوو نییە کەدەبێ باس بکرێت و بگێردرێتەوە،بەڵکوقسە لەناواخنی ئەومێژووەیە کەدەگێڕدرێتەوە. کاتێکیش سەرنجی ئەو کۆپلە شیعریە دەدەین، ئیدی تێدەگەین ئەومێژووە چ مێژووێکە شاعیرگێڕاویەتییەوە. لەشیعرێکی دیکەدا، شاعیردڵنیایی ئەوەدەداتە خۆشەویستەکەی کەبێگومان(ڕەگەزی مێیە!) کەتەنها ئەوی خۆشدەوێت. بۆیە نیگای ناکەوێتە سەرهیچ کەسێکی تر. دڵی لە سینەیدا زیندانی دەکات، بۆئەوەی کەسی تری خۆشنەوێت.پەیمانی پێ ئەدات کەبەهیچ شێوەیەك دڵی نەگۆڕێ!ئامادەیە لە پێناوی ئەودا دەستبەرداری هەموو جوانێك بێت. بەدڵ و گیان ئەوی خۆشدەوێت. بۆیە لەشیعرێکی دیکەدا دەڵێت:_

سی و پێنج ساڵ هەناسەم زیندانی دەکەم.
تا تێکەڵی هەناسەی کچی ترنەبێ..
حوکم بە سەردڵم دەدەم نەگۆڕێ..

دیارەهیچ کەسێك هێندەی ژنان، گوێبیستی ئەوقسە بریقەدارانە لە زۆربەی هەرەزۆری پیاوەکان نەبوونە. کاتێ دەیانەوێت نمایشی خۆشەویستییەکی ساختەی بەناو ڕوحی بکەن. کاتێکیش بەیەك دەگەن، یان دەبنە هاوسەر، یان ژنێکی دیکەی جوانترلەوەی خۆیان دەبینن، ئیدی بیریان دەچێتەوە چییان وتووە و پشت دەکەنەبەڵێنەکانیان. ئینگلیزەکان دەڵێن:_ (خۆشەویستی ڕاستەقینە کۆتایی نایەت، ئەگەر کۆتایی هات مانای وایە ڕاستەقینە نەبووە)ئەمەگرنگ نییە چەنێ یەکێکمان خۆشدەوێت. ئەوەگرنگە تا چەنددەتوانین بەردەوام بین لەوخۆشەویستییە.کاتێ بەڵێن بەخۆشەویستەکەمان دەدەین کەنەگۆڕێین، ئیدی دەبێ خاوەنی ئەو بەڵێنەی خۆمان بین و ئەوپەیمانە بگەیەنینە سەر. نەك کەیەکێکی دیکەی جوانترمان دیت، خۆشەویستەکەی ترمان بیربچێتەوە.نەك بەئاسانی دڵمان بسپێرین بەکەسێکی دیکە. ئەوکات ئەو خۆشەویستییەمان جگە لەنمایشێك، جگە لە دەمامکێك،هیچ مانایەکی تری نابێت.لەوکۆپلە شیعریەدا شاعیر وێرای ئەوەی دڵنیایی دەداتە خۆشەویستەکەی کە هەناسەی تێکەڵی هەناسەی هیچ کچی تر ناکات، بەڵام هێشتا چاوی لە پەیوەندییە لەگەڵ چەندانی تر.باسەرنج بدەین کەئاخۆشاعیر تاسەر دەتوانێك حوکم لە سەردڵی بدات کەنەگۆڕێ؟ ئەو دڵەی وابێبار بوو لە سینەدا زیندانی بکرێت، دواتر چی لێهات؟شاعیر دوای ئەو بەڵێنەی چۆن کچانی تر دەبینێت؟ ئێمە هیچ گومانێك دروست ناکەین تەنهابەشیعرێکی دیکەی شاعیروەڵامی شاعیر دەدەینەوە. ئەمجارەیان شاعیر دەڵێت:_

هانێ ئەوە دێم بۆچی هەهەنجنە؟
ئاسەواری میکیاژی چەند کچ گەلێکی پێوەدیارە؟

یاخود لە دێڕێکی تردا دەڵێت:

ئۆقڕەم نییە بۆ هەر جوانێ کودەتایێ بەرپا دەکەم..

ئەو شاعیرەی هەناسەی خۆی زیندانی دەکرد بۆئەوەی تێکەڵی هەناسەی کچی ترنەبێت، ئەوشاعیرەی بڕیاربوو سی و پێنچ ساڵ چاوەڕێ بێت و حوکم بەسەردڵی بدات،ئامادەیە بۆهەرجوانێ کودەتایێ بەرپا بکا! واتە هەموو شتێك وێراندەکات و لەنێودەبات لەپێناوچی؟لەپێناو ژن.لە ژنیشدا چی؟ جوانییەکەی.دڵی ئەو شاعیرەی کەبڕیاربوو حوکمی ئەوەی بەسەردا بدرێت کە لە ژێر فشاری هیچ شتێك نەگۆڕێت، بەپێچەوانەوە هەر جوانێك ببینێت ئامادەیە کودەتایێ بەرپا بکات. من کە ئەو دێڕە شیعرەی سەرکەوت رەسولم کەوتە بەرچاو، دێڕە شیعرێکی(هێمن موکریانی)م هاتەوە یاد کە دەڵێ:(هەرجوانێ کەدەبینم سارێژدەبێ برینم) سەرنج لەهەردوو وێنە شیعریەکە بدەن کەجیاوازی نێوانیان چەندین ساڵە. کەچی شاعیری پاییزە یاد، بۆجوانەکان کودەتا بەرپادەکا.دیارەئێمە لەم وتارەماندا، تەنها لەسەرچەند وێنەیەکی شیعری هەڵوەستەمانکردووە. بۆیە ئەگەربەشێوەیەکی گشتی شیعرەکان هەڵبسەنگێنین، ئەوا ڕەنگە وێنەی نێگەتیفی دیکەش لە سەر ژن لەو شیعرانە ببینین. نووسین بەگشتی و شیعریش وەك ژانرێکی نووسین دەبێ هەڵگری پەیامێك بێت. شاعیرشیعربۆخوێنەران دەنووسێت نەك بۆخۆی. بۆیە دەبێ هەڵگری ئەوپەیامەش بێت کەلەخزمەت پرسە ئینسانییەکان دابێت.چونکە هیچ سەرمایەیەك لەژیاندا بەئەدەب و شیعریشەوە لەمرۆڤ بەبەهاتر نین!!..

-____________

پەراوێز/ پاییزە یاد/ کۆمەڵە شیعر/ نووسینی سەرکەوت رەسول/ بەشی دووەم 2010….

*ئەم بابەتە لە ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ ژمارە(1043)ی ڕۆژی 21-6-2018 بڵاوکراوەتەوە…